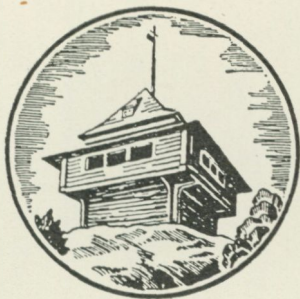

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1949**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1949

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar mittpartiet av en duk, daterad 1643 och prydd med danska adelsvapen. Duken, som är en gåva till museet av fröken Eda Witt, behandlas närmare på sid. 187. — Nordiska museet 235,925.

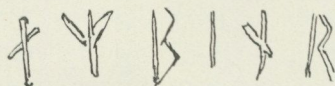
Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1949

Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

ET NORSK DRIKKEHORN I NORDISKA MUSEET

av Sigurd Grieg

I 1947 begynte jeg å samle materiale til et arbeide om norske drikkehorn. I den anledning skrev jeg til dr. Gösta Berg og ba om å få overladt fotografier av de norske drikkehorn i Nordiska museet. Dette materiale ble med største elskverdighet stilt til rådighet av museet. Blant disse drikkehorn er et fra ukjent sted i Norge, bilde 1, av hvilket Berg sendte både et fotografi og en kalkering av innskriftene. Hornet er meget stort, dets kordelengde er nemlig 70 cm. Det er senere blitt omgjort til krutthorn og utstyrt med en hemme der hvor den opprinnelige dopp har sittet. Følgende innskrifter har kunnet leses av Berg: "P. Skramnaes 1861, Otto Mörch 10/5 — 57 Symista Eccl. Rolloug 1765." Under dette navn sees en runeinnskrift

som er anbrakt på skrå oppå et bånd av skraverte trekanter hvormed hornet er dekorert. Runeinnskriften er blitt undergitt en foreløbig undersøkelse av professor Magnus Olsen. Han antar at det kan være en mangelfull gjengivelse av mannsnavnet [Æmbiar(n)], Ambjörn (Arnbjörn). Vi finner videre følgende navn innrisset på hornet: "Halvor O. K. P. Sannes 1870. H. O. V. 1871. H. A. Holmen 1846. Thorson 1848. N. Haukroe 1742. Christen Styhr."

Vi skal nu først ordne innskriftene kronologisk, og deretter se hva vi kan få ut av dem. Vi har følgende navn:

- 1) N. Haukroe 1742.
- 2) Christen Styhr.
- 3) Symista Eccl. Rolloug 1765.
- 4) H. A. Holmen 1846.
- 5) — — — — Thorson 1848.
- 6) Otto Mörch 10/5 —57. (Dette kan altså være både 1757 og 1857.)
- 7) K. P. Sannes 1870.
- 8) H. O. V. 1871.

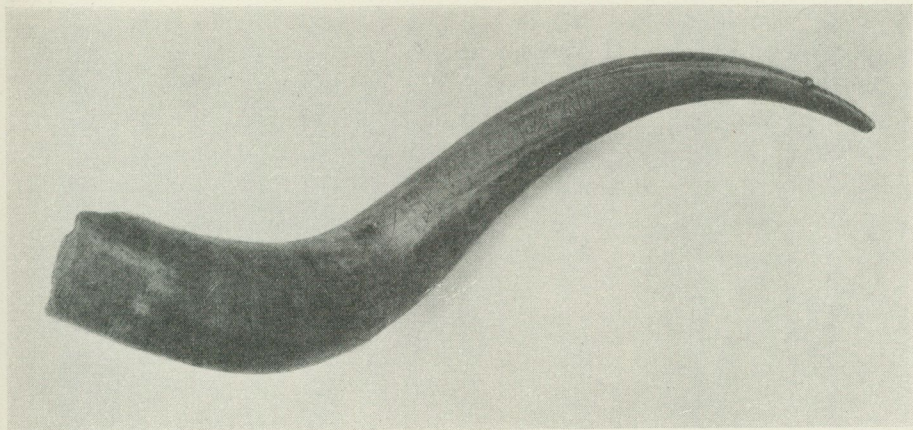
Vi har her foruten runeinnskriften åtte navn å operere med, og skal nu prøve om det ved hjelp av disse er mulig å lokalisere hornet.

Da jeg selv ikke er personalhistoriker henvendte jeg meg i den anledning til statsarkivar Axel V. Ullmann, Statsarkivet i Oslo, som med stor elskverdighet har stilt sin viten til disposisjon.

Om innskrift nr. 1, N. Haukroe 1742, sier Ullman at det sikkert går tilbake på et stedsnavn, antagelig Höggerud (gnr. 24) i Veggeli s. Rollag pgd. Buskerud. Navnet ble i 1668 ifølge O. Rygh stavet Houcherud og Ullmann antar at det kunne skrives som Haukroe i 1742.¹

Innskrift nr. 2 antar Ullmann er sorenskriver i Numedal og Sandsvær, Christen Styhr (1711—1789). Han ble utnevnt til sorenskriver i 1744 og døde i embedet. Dette har sitt sete på Kongeberg. Styhr har også en slektning av samme navn (1723—59), som bodde i Holmestrand, men som vi skal se må det være sorenskriveren i Numedal og Sandsvær vi her har for oss, da flere av innskriftene på hornet peker mot hans embedsdistrikt. Dr. Gösta Berg har vært så vennlig å gjøre meg oppmerksom på at Christen Styhr er omtalt av Oluf Kolsrud i hans utgave av "100 Gamle Bunde-Regler etter oppskrift fraa Vang i Valdres 1687 med yngre tillegg fraa 18de hundreaaret". I en av disse oppskrifter har en senere eier skrevet tre linjer

¹ O. Rygh, Norske Gaardnavne, V, Buskeruds amt, bearb. av Hj. Falk, Kristiania 1909; i det følgende citert O. Rygh.

Bilde 1. Drikkehorn fra Rollag, Numedal, Buskerud. 1700-årenes første halvdel. Nordiska museet 234,500.

av et vers, men senere ströket ut de to förste og satt verset helt ut nederst på bladet oppned. Det lyder slik :

*Bliv du kun ved din Troe
Du ærlig norske Bunde
Brug du den kun i Roe
som jeg vill dig forunde.
P. Cröger.*

Om dette anförer Kolsrud fölgende: "Denne P(eter) Cröger (födt 1713) var sogneprest i Andebu på Vestfold i andre helvti av 18de hundreåret (död 1793). Han var ettermannen aat far sin i dette embættet. Andre kona hans heitte Olea Styhr og döldde 89 aar gamal 1800. Sonedotter aat dette presteparet var Olea Styhr Cröger (1801—55), som sank a ei rik samling folketraditionar i Heiddal, den fekk M. B. Landstad. Prestefruga Olea Cröger hadde ein broder, Christen Styhr, skriar i Sandsver og Numedal 1744, död 1789; Dorothea Sophie, dotter hans, vart gift med mag. Engelbrekt Boye 1787, som daa var rektor på Kongsberg, sidan i Trondheim 1806—33, död

1839. Dei hadde ein son, Matthias Andreas Boye, som var konstituerd rektor i Christianssand fraa 1825, tollkasserar i Christianssund 1849—58 og i Larvik fraa 1858 til sin daudedag 18/4 1872. Ervingarne hans gav boki C til Christiania Universitets-Bibliotek 1872, der er ho vel vorti innbundi i det myrke pappbandet, ho hev no, med titelsetelen 409. 'Om Primstaven etc.' Vi ser her at Christen Styhr tilhørte en slekt med interesse for gamle norske folketradisjoner.

Innskrift nr 3 Sym(m)ista Ecclesiae Rolloug 1765, var til å begynne med meget vanskelig å forklare for herr Ullmann, men senere lyktes det ham etter konferanse med en fagfelle å framlegge en helt tilfredsstillende forklaring. Han anfører følgende i sit brev av 28. november 1947: "På Deres avskrift av kalken (kalkeringen) som fulgte Deres brev av 24/11 1947 leser jeg Sym(m)ista Eccl(esiae) Rolloug (hvilket betyr den medinnviede eller hjelpeprest), og kapellan i Rollag i 1765 var Martin Wang, som etter Bastian Svendsen er født i Kristiania 11/1 1734 (han er visstnok født i 1736) og som 14/11 1764 ble ordinert og personell kapellan til Rollag. 26/1 1770 ble han residerende kapellan til Sandsvær og 5/10 1787 utnevnt til sogneprest til Hole, hvor han døde i embedet i slutten av februar 1792."

Innskrift nr. 4, H. A. Holmen 1846. Her kunne man kanskje våge å tenke på en mann fra Sigdal prestegård, som ennå i 1668 kalles Holmen prestegård (O. Rygh, s. 183), men det er riktignok høyst usikkert om mannen er derfra. Noe annet Holmen-navn av betydning kjennes ikke fra Buskerud. Derimot er innskrift nr. 7, K. P. Sannes 1870, lettere å forklare. Ullmann anfører at vi har en gård Sandnes (gnr. 194) nu skrevet Sannes i Nore s. og pgd. i Numedal (O. Rygh, s. 468), en i Tjølling i Vestfold, en i Drangedal og en i Holla begge i Telemark.

For meg ligger det her nærmest å tenke på Sannes i Nore, Innskriftene nr. 5, 6 og 8 kan ikke forklares. For Otto Mörchs vedkommende er det jo ikke en gang anført hvilket århundre han har risset sitt navn på hornet.

Imidlertid har Axel Ullmann korrespondert med Drammens Museum om Otto Mörch. Der mener man at Otto Mörch kan

være den brukseier i Modum og medeier i Kongssagene, Otto Ludvig Mörch, födt 25/8 1838 i Slagen, som døde i mai 1908. Han bodde flere år på Modum, men Ullmann tviler på at dette er riktig. I tilfelle skulle han ha vært 19 år da han skrev sitt navn på hornet i 1857. Snarest er det vel en ukjent Otto Mörch det her er tale om.

Summerer vi nu opp resultatene av Ullmanns undersøkelse vil vi se at de navn vi kan identifisere peker på følgende lokaliteter i Buskerud fylke: nr. 1 Veggeli, nr. 2 Kongsberg, nr. 3 Rollag, nr. 4 Sigdal(?), nr. 5 ukjent, nr. 6 ukjent, nr. 7 Nore, nr. 8 ukjent. Alt dette skulle naturlig føre oss til Numedalslagens distrikt, og det blir da mest sannsynlig at hornet opprinnelig er kommet enten fra Veggeli eller Nore. At det har vært i bruk dels ved slutten av 1700-årene, dels i perioden 1846—1871, viser de årstall som er innrisset på hornet. Spørsmålet blir da når hornet er laget. Vanskeligheten ved å datere det skyldes først og fremst at det er helt uten daterende ornamenter. Imidlertid eier Norsk Folkemuseum et drikkehorn (nr. 29:18) av omtrent samme form, men atskillig mindre, som antas å være fra Rollag i Numedal. Det bærer årstallet 1701, og er dekorert med rissede båndranker og en innskrift som tolkes som "Turid Knutsdatter".

Fra Telemark fylke finnes en hel serie rikt dekorerte drikkehorn som oftest er prydet med båndornamenter eller rankeornamentikk, en enkelt gang også dyreornamentikk, og en framstilling av Gunnar i Ormegården. Et av disse horn fra Kvite-seid i Telemark (Norsk Folkemuseum 25:18) er dekorert med skårne rankeornamenter og fire sølvbeslag. Langs munningsbeslaget leses: "Amon Tarel-son oppaa spelan weger vi dalen m... sig anno 1622." Vi skulle derfor ha grunn til å anta at horn av vår type har vært i bruk både i Telemark og Numedal fra omkring år 1600 og fram til annen halvdel av 1700-årene. Nærmere er det foreløbig ikke mulig å komme uten grundige detaljstudier av materialet.

Drikkehornets historie i Nord-Europa er eldgammelt. Det

eldste horn jeg kjenner er gjengitt på et relief av kalksten fra Aurignac-tid fra Abri de Loussel.²

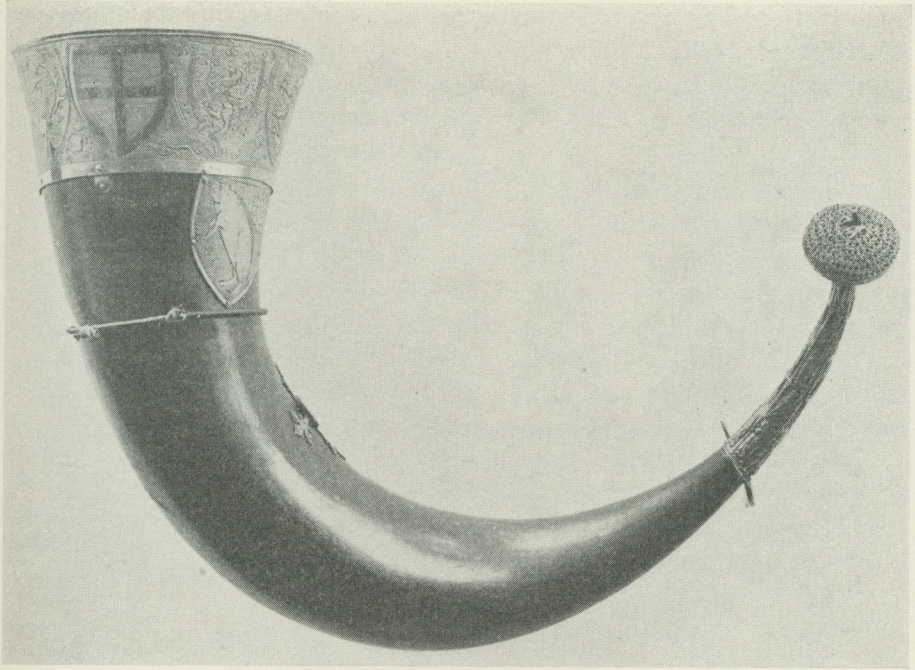
Drikkehorn kjennes videre fra nord-europeisk bronsealder og i stort tall både fra romersk tid og folkevandringstid. Med rette er det sagt at hornet var det "specifika dryckeskärlet bland de gamla germanfolken".³ Allerede Julius Cæsar forteller i sin "De Bello Gallico", at germanernes unge menn driver jakt på urokser, og at det er en stor ære å kunne tre fram på tinget med de fleste horn som tegn på at man kunne felle et tilsvarende tall av okser. "De innfatter senere hornets kant i sølv og bruker det som drikkekar ved sine største drikkelag." Den romerske historiker Plinius forteller at germanerne drakk av uroksens horn, og at de pleiet å fylle hornene parvis to og to av samme oksehode. Fra en langt senere tid omtales i Olav den helliges saga en mann med tilnavnet Urarhorn, som han altså må ha fått fra et drikkehorn.⁴ Mest kjent av alle drikkehorn i Norden er de to bekjente danske gullhorn fra Gallehus i Slesvig, hvorav det ene bærer innskriften "Jeg lægeest Holtes søn gjorde hornet".

Sin centrale plass i de nordiske folks liv bevarte drikkehornene gjennom merovingertid og vikingstid, slik som oldfunn, billedstener og billedvev vitner om til overmål. Derimot synes drikkehorn fra tidlig mellomalder å være sjeldne, hvilket muligvis kan skyldes kirkens antipati overfor de religiøse tradisjoner fra hedenskapets tid, som var knyttet til de gamle drikkeskikker. Fylkeskonservator Harald Hals har vært så vennlig å gjøre meg oppmerksom på en gammel tradisjon om at det i Norden ble nyttet kalker av horn. Dette kan allikevel ikke ha vært lenge for under Calchutconciliet i England, som ble holdt i 837 etter Kr. under pave Adrian forbød denne bruken av horn med følgende ord: "Ne de cornu bovis calix aut patena fieret

² Avb. i H. G. Wells, Verdenshistorie (Osloutgaven), I, s. 86.

³ Gunhild Ekström, Ett dryckeshorn av medeltida ursprung (Malmö musei vänners årsbok 1939), s. 17. Intendent Ernst Fischer, Malmö Museum, har vært så vennlig å gjøre meg oppmerksom på denne avhandling.

⁴ Kristoffer Visted, Vor gamle Bondekultur, ny forøket utgave, Christiania 1923, s. 199.

Bilde 2. Det norske "Kongehorn". Ble i 1720 overført fra Island til Det Kgl. Kunstkammer, nu i Nationalmuseet, København. Gjengitt med velvillig tillatelse av Nationalmuseet.

ad sacrificandum quod de sangeiune sunt." Altså: "Vi forbyr tilvirkningen av kalk og paten av oksehorn fordi disse er laget av blod."⁵ Men i 1200-årene er drikkehornene igjen i alminnelig bruk over hele Norden, slik som det bevarte materiale vitner om, og særlig blant storfolk. Meget ofte er de ved innskrifter viet til de hellige tre konger — fordi disse våre første turister var skytshelgener for reiseliv, pilegrimsferder og vertshusliv.

⁵ Jeg bringer fylkeskonservator Harald Hals min beste takk for disse opplysninger. Hals henviser til følgende litteratur: G. Bapst, *Les métaux dans l'antiquité et au moyen âge*, Paris 1884, s. 81. — Thomas Bartholinus, *De medicina Danorum domestica*, Hafniæ 1666, s. 343. — G. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova collectio*, tom XII, Venezia 1778, s. 942.

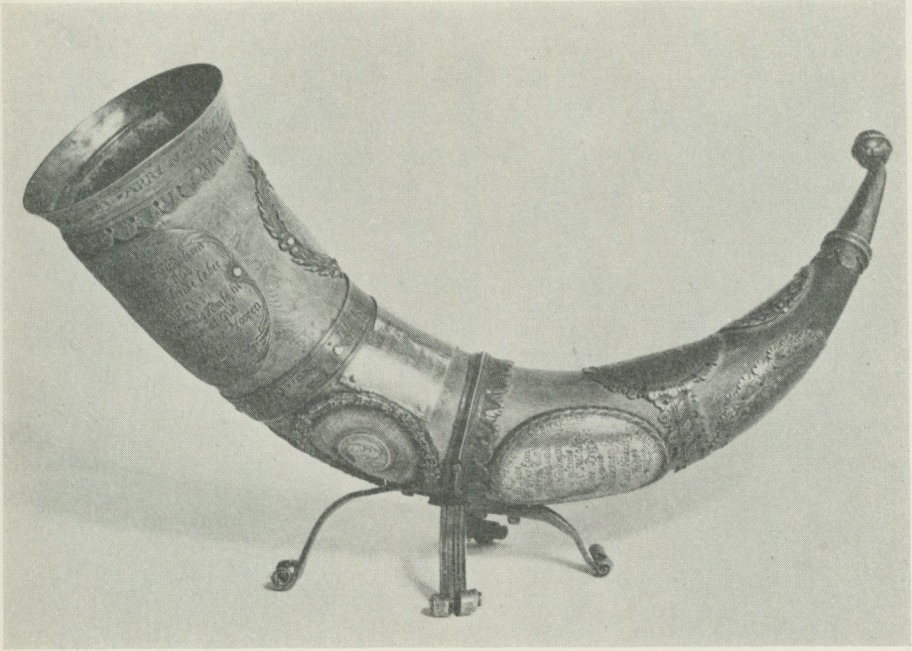
Gösta Berg har i et brev til nærværende forfatter antatt at drikkehornet fra Rollag er et gildehorn. De innrissete navn kan jo ikke være eiernavn, da de synes å falle i to omtrent samtidige grupper, den ene fra 1700-årene og den annen fra 1800-årene.

Det ligger da nær å tenke på et slags samdrikkelag hvortil bygdens folk kom sammen ved bestemte anledninger, og hvor da dette horn gikk rundt i kretsen. Vi har i all fall bevart et slikt gildehorn i vårt norske materiale selv om det er meget eldre enn Rollaghornet. Det er det kjente norske "kongehorn" i Nationalmuseet i Köbenhavn, som i 1720 ble brakt fra Island til Det Kgl. Kunstskammer, bilde 2. Det er senere behandlet av Jörgen Olrik og Thor Kielland, foruten av en rekke andre forskere. Det er langs munningsranden og flere andre steder utstyrt med en rekke våpenskjold, som først ble søkt tydet av riksantikvar H. J. Huitfeldt-Kaas, og som senest er behandlet av Thor Kielland i 1935. Kielland gir følgende tolkning av våpenene:

- 1) Ridderen(?) Svein Bjarnessön (1300—1317) eller et annet medlem av hans slekt.
- 2) Fehirden Jon Bjarnesön (1320).
- 3) Baron Bjarne Erlingssön til Bjarköy (död 1313).
- 4) Kong Haakon V (död 1319).
- 5) Baron Hafthor Jonson til Suderheim (död 1320).
- 6) Baron Vidkun Erlingssön (död 1302) eller hans sönn drottseten Erling Vidkunssön til Storreim.
- 7) Baron Ogmund Sigurdssön av Hestbö (död etter 1328).

Kielland kommer til det resultat at dette horn må dateres til 1300-årenes begynnelse, senest til året 1313, da Bjarne Erlingssön døde og hans griffvåpen, såvidt vi vet, helt forsvinner fra norsk heraldik. Dette horn har altså vært nyttet av den norske høyadel.

Allerede Olrik framsatte den forklaring at kongen og de syv adelsmenn har vært sammen i et gilde, og Thor Kielland har nevnt Jatnundsgildet i Bergen, hvorav kongen og adel i inn-

Bilde 3. Det s. k. Holshornet fra Hol, Rennebu, Sør-Trøndelag, med innskrifter fra tidsrommet 1631—1860. Tilhører H. K. H. Kronprins Olav. Gjengitt med velvillig tillatelse av H. K. H. Kronprins Olav.

og utland var medlemmer. Dette gilde holdt sine møter på Apostelkirkens loft.⁶

"Kongehornet" er det eldste gildehorn som sikkert kan påvises i Norge. Vi har imidlertid et annet norsk horn med en serie innskrifter fra forskjellig tid. Det er det berømte Holshorn fra Rennebu i Sør-Trøndelag, som nu tilhører H. K. H. Kronprins Olav, som har vært så vennlig å stille fotografier av hornet

⁶ Jörgen Olrik, *Drikkehorn og Sølvtøj fra middelalder og renaissance*, København 1909, s. 13 ff. — Thor Kielland, *Norsk guldsmedskunst i middelalderen*, Oslo 1926, s. 180 ff. — Dens., *De Norske Kongehorn i Det Danske Nationalmuseum. En fornyet heraldisk Analyse*, i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1935, s. 132 ff. — Se også J. Storer-Clouston i *Proc. of Orkney Antiquarian Soc.*, Vol. VIII, Session 1929—30, s. 57 ff, og samme forfatter i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1937, s. 254 ff.

til rådighet, bilde 3. Det er utstyrt med i alt 13 innskrifter, hvorav den eldste er fra 1631 og den yngste fra 28. juli 1860. Bortsett fra de eldste innskriftene fra 1631 til og med året 1684, omfatter alle de øvrige navn norske konger fra Christian V i 1685 til Carl XV i 1860. Kongene drack av hornet enten på Hol eller Berkåk eller Sundset, hvortil hornet ble brakt, og kongene lot da feste en sølvplate på hornet gjerne utstyrt med en versifisert innskrift.⁷ I samarbeide med Ullmann forbereder jeg en bearbeidelse av Holshornet og dets innskrifter, og jeg vil derfor her nøyes med å nevne det som en slags indirekte parallell till Rollag-hornets innskriftserie. Holshornet har riktignok aldri vært noe gildehorn, men det har vært så nær knyttet både til Oldenborgerne og Bernadottene at det fortjener sin plass i norsk kulturhistorie.

Som vi alt har sett har Rollag-hornet fått sine innskrifter innrisset i to forskjellige perioder, den ene mellom 1742 og 1765, den annen mellom 1846 og 1871. Disse to perioder synes å ha hver sin litt forskjellige forklaring.

Vi har ovenfor gått ut fra at hornet i 1700-årene har vært nyttet i et samdrikkelag. Disse samdrikkelags opprinnelse må jo søkes i mellomalderens gilder, men lagene eksisterte ennå i 1700-årene og i første halvdel av 1800-årene, og skikken er beskrevet både av prost Hertzberg og Eilert Sundt. Riktignok omtaler ingen av dem bruken av drikkehorn, man brukte nemlig ølboller i hornenes sted. Skikken er i all fall eldgammel, og det er intet i veien for å tenke seg at man ennå i 1700-årene nyttet drikkehorn i forbindelse med denne skikk, selv om det ikke uttrykkelig nevnes.

Prost Hertzberg skildrer slike julelag i Hardanger således: "I de følgende dager samledes grannerne til julevetler hos hinanden. Det gaar om efter tur hos hvem de det aar samles og den granne i hvis stue samlingen sker beverter med en ret

⁷ Jutulstuen paa Uff, samt Birken og Drikkehornet paa Hoel i Renneboe, Urda III, Bergen 1849, s. 146 ff. — Engel Mesloe, Holshornet i Rennebu i Syn og Segn, Oslo 1916, s. 120. — Museumsbestyrer Th. Petersen, Trondheim, har velvillig gitt meg opplysninger om disse to beskrivelser av Holshornet, hvorfor jeg bringer min beste takk.

mat, fisk og smör, gjestene medbringer hver sin bolle juleöl til laget, nu heter det: 'Lad bollen gaa lystig om dugede bord med ære nu roses, bedömmes, undskyldes öllet, alt som det smages.' Det er öl på gammel norsk skikk haringen brygger, alminnelig tönde efter tönde." Disse julelag har også helt til det siste bevart noget af den höitidelighet og fredhellighet som hvilte over dem i oldtiden. "Jolavetlene binde aako i hopa te kjerlugheit", sier man her, og det med rette, "sjelden höres nu om uenighet og kiv, end sjeldenere om slagsmål", heter det likeledes fra Hardanger.

Fra Haram på Sunnmör har Eilert Sundt skildret julelagene. "Laget eller gildet holdes efter omgang i et visst lag eller en viss kreds av familier og innbydelsen består i bekjentgjörelse om at den eller den aften skal laget være hos den eller den mand, saa vet alle familier som fra gammel tid hörer sammen at de kan komme, og hver husfar tar med alt sit folk, store og små. Men anordningen er meget forskjellig efter gårdens størrelse."

Kristoffer Visted framhever at julelagene er preget av å være en direkte fortsettelse av de religiöse drikkelag, som er påbudt i de gamle norske lover. Han nevner også at mange av de mellomalderske gildeskikker ble fortsatt helt ned i nyere tid. Fra det 18. århundre omtales det ofte at prestene hadde vanskelig for å utrydde den skikk å drikke "Guds og den Helligånds eller jomfru Marias skål". I sin skildring av et bryllupp i Nordland sier Peter Dass:⁸

*"Den hellige Guds skaale de finge paa gang
og lovede hannem med frydefuld sang
som landsens sedvane det holder."*

Det som her er anført er tilstrekkelig til å gjøre det sannsynlig at vårt drikkehorn har vært nyttet ved et samdrikkelag i Rollag i 1700-årene.

Til synelatende kan det være vanskeligere å forklare hvor-

⁸ Kristoffer Visted, *Vor gamle Bondekultur*, ny foröket utgave, Christiania 1923, s. 192 f. og 195.

ledes bruken av Rollag-hornet er blitt gjenopptatt i 1846, og har fortsatt inntil 1871. Saken er imidlertid den at dette nettop er "drikkehornromantikken" tid — da drikkehorn ofte ble nyttet som gaver til framtreddende nordmenn. Samtidig ble hornene knyttet til fester i flere foreninger med patriotiske formål.

Jeg husker at avdøde dr. Fredrik B. Wallem i mine studenterdager fortalte at Sophus Bugge ved en fest til fedrenes minne i Studentersamfundet i Oslo etter en minnetale drakk av et drikkehorn, mens forsamlingen så på i åndeløs stillhet. At skikken dengang virket eiendommelig på tilskuerne framgår av det forhold at Wallem mange år senere nevnte som et tiltalende trekk at ingen av medlemmene lo. Såvidt jeg kan forstå må dette ha vært ved festen til fædrenes minde i 1901, hvor Lorentz Dietrichson holdt hovedtalen, men hvor Sophus Bugge holdt "en fin og skjön mindetale over sin avdøde ven og kollega Oluf Rygh".

Denne drikkehornromantikk i det 19. århundre synes å være utgått fra Danmark, og det skulle ikke være urimelig å sette den i forbindelse med tyveriet av de bekjente gullhorn fra Gallehus i Slesvig, som ble stjålet fra Kunstkammeret i Köbenhavn i 1802. Samme år skrev Adam Oehlenschläger sitt kjente dikt *Guldhornene*, som ble trykt for første gang i hans *Digte*, Köbenhavn 1803.

Som bekjent stiftedes Götiska Förbundet i Stockholm i 1811 etter forslag av Jacob Adlerbeth. Det ble dannet av en krets av embetsmenn, hvorav de fleste var fra Värmland. Hensikten var å styrke den nasjonale selvfølelse ved minnet om de gamle svenskers dyder og bedrifter. I lovenes paragraf 1 heter det uttrykkelig at "Det Götiska Förbundet vare en broderlig förening af män, egnade åt upplifvandet af de gamle Göters frihetsanda, mannamod och redliga sinne". I lovenes paragraf 17 heter det videre: "Sedan Göterne stämme hållit, förblifve de hos hvarandre i god välfägnad, framtage då en hvar sit dryckeshorn, fylla och tömma det på ärligt sätt. Dervid sjunges det bekanta quädet 'Göterne fordomdags drucko ur horn' etc. då

hvar och en ur den iskänkta Bragebägaren dricker Förbundets välgångsskål.”⁹

Det er interessant å legge merke til at man dengang hadde så lite kjennskap til den gamle drikkehornsskikk, at hver enkelt av medlemmene hadde sitt eget drikkehorn. Enhver tradisjon om at det felles drikkehorn hadde vært et viktig ledd i det gamle samdrikkelag synes å ha vært ukjent for Götiska Förbundets medlemmer.

Nu er vi så heldig at de horn som ble nyttet av Götiska Förbundets medlemmer fremdeles er bevart. De tilhører i dag Nordiska museet, hvortil de er kommet fra Statens Historiska Museum. Hornene ble skjenket til den siste institusjon av Götiska Förbundet ved dettes oppløsning i 1844. Hornene er ganske små, fra 18,5 til 24 cm. lange, og laget av vanlige oksehorn, praktisk talt uten ornering. Derimot er det ganske interessant å se at flere av Förbundets medlemmer for eks. kammerrättsrådet Göran Gustaf Ugglå (1781—1844) og den tidligere omtalte Jacob Adlerbeth (1783—1844) med flere har fått sine forenings-pseudonymer innrisset på hornene. Det er morsomt å legge merke til att disse horn er ganske små — langt mindre enn de store fellehorn fra mellomalderen. Det er faktisk det samme forhold som vi i våre dagers norske kirke møter mellom hovedkalken og særkalkene.

For detaljenes vedkommende henvises til Gösta Bergs interessante avhandling i *Fataburen* for 1928.

Da Carl XIV Johan den 3. juni 1834 avla besök i Uppsala ble det holdt en stor mottagelse på Tingshögen i Gamle Uppsala. Det heter i et samtidig referat: ”Konungen begaf sig til Gamla Upsala der redan före Högst densammes ankomst Student Corpsen war mangrant samlad på den så kallade Tingshögen. Nedanför den samma woro de Bewäringsskyldige af den Studerande Ungdomen äfwensom Nationernas Curatorer H. Maj:t til mötes. I det Konungen uppträdde på högen, räcktes Honom af en bland Curatorerne ett med mjöd fylldt dryckeshorn och under det H. M. behagade derutur dricka, uppstämde

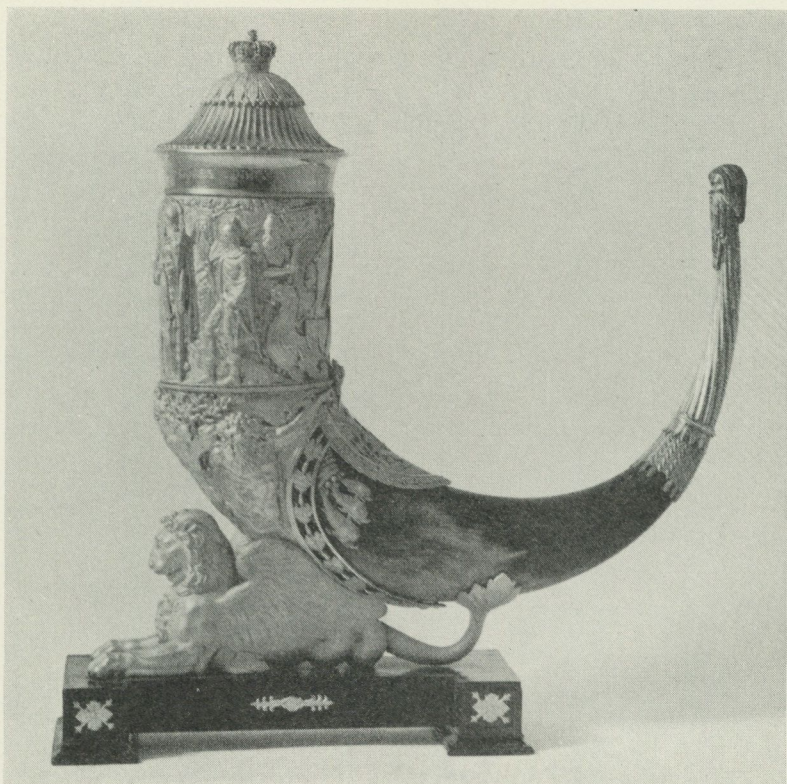
⁹ Rudolf Hjærne, Götiska förbundet och dess hufvudmän, I, Stockholm 1878, s. 15.

Bilde 4. Carl XIV Johan mottar studenternes hyldest på Tinghögen i Gamle Uppsala 1834. Etter maleri av Johan Way 1836.

walda sångare den bekanta sången 'Götherne fordomdags drucko ur horn', hwarwid Konungen täcktes til Studerande Ungdomen förära ett dryckeshorn att på gamla Upsala högar begagnas . . . På Odinshögen hade en mängd åskådare samlat sig." — Denne scene er gjengitt på et maleri av Johan Way, malt 1836, bilde 4. Omtrent et år senere ble det horn som kongen hadde lovet studentene overlevert av kronprinsen, hvilket skjedde på Tingshögen under like höytidlige former, mens det ble skutt med kanoner fra Thors hög.

Dette drikkehorn er bevart, bilde 5, og er tidligere behandlet av Åke Stavenow. Det er utført av gullsmed J. P. Grönvall, mester i Stockholm 1807—1842, som dengang synes å ha hatt monopol på utførelsen av slike arbeider. Det er utstyrt med et

Bilde 5. Drikkehorn av sølv skjenket Uppsala Studentkår av Carl XIV Johan. Utført 1820 av gullsmed J. P. Grönvall etter tegninger av B. E. Fogelberg. Tilhører Uppsala studentkår.

relief som framstiller "Odin anländer til Sverige och gör förbund med Gylfe".¹⁰

Også i Norge ble bruken av drikkehorn gjenopptatt i det 19. århundre, som et utslag av nasjonalromantiske strømninger, men antagelig litt senere enn i Sverige. Her vil detaljundersøkelser av det bevarte materiale nok kunne gi sikrere opp-

¹⁰ Åke Stavenow, *Götiskt silver i Konstvetenskapliga studier och essayer tillägnade August Hahr*, Stockholm 1928, s. 127 ff. — *Svenskt Silversmide*, III, Stockholm 1944, bild 354—356.

lysninger enn vi kan i dag. Jeg vil her nøyes med å nevne et enkelt eksempel. Den kjente kjøpmann og forfatter Michael Krohn i Bergen (1826—1879), en av den norske målreisnings pionerer, ble i 1873 av foreningen "Vestmannalaget" overrakt et drikkehorn av sølv med følgende innskrift: "Til Henrik Krohn fra Vestmannalaget 1878." Hornet, som er utført av gullsmed T. Olsen i Bergen, tilhører nu Vestlandske Kunstindustrimuseum.¹¹ Som vi har sett tilhører den yngste serie av navn på Rollag-hornet perioden 1846—1871, som jo nettopp er nasjonalromantikkens blomstringstid i Norge.

I denne tid skulle det jo være naturlig å tenke seg at bruken av det gamle gildehorn er blitt gjenopptatt av en krets av bønder som stod under innflytelse av det de gamle kalte tidsånden.

¹¹ Vestlandske Kunstindustrimuseum, Bergen, nr 1903:86. Opplysningene om hornet er velvillig meddelt av konservator Ada Buch, Bergen, som jeg bringer min beste takk.